

Naturvärdesinventering (NVI)

Helmershus 5:9, Värnamo kommun

Helmershus har värdefull ekskog och ett flertal säskilt skyddsvärda träd. Detta står nära husen.

C-J Natur på uppdrag av markägaren Helmershus 5:9

2024-05-28

En inventering utförd av C-J Natur 2024

Innehållsförteckning

<u>Sammanfattning</u>	<u>4</u>
<u>Bakgrund</u>	<u>5</u>
<u>Syfte och metoder</u>	<u>6</u>
<u>Området och förutsättningar</u>	<u>9</u>
<u>Resultat</u>	<u>9</u>
<u>Förstudie</u>	<u>9</u>
<u>Inventeringsresultat</u>	<u>13</u>
<u>Diskussion</u>	<u>26</u>
<u>Referenser och underlag</u>	<u>28</u>

En rapport från C-J Natur, biolog Carl-Johan Månsson, www.cjnatur.com

Rapportnr: 20240528:05_LVIK24MA

Projektnr: cjn:vs2422

Uppdragsgivare: Markägaren, Erik Axelsson, Värnamo Helmershus

Antal sidor: 28

Datum: 2024-05-28

Foton: C-J Natur

Granskad internt: Ja

En NVI (naturvärdesinventering) ska identifiera och dokumentera områden som har betydelse för biologisk mångfald.

Helmershus ligger naturskönt intill sjön Vidöstern.

Sammanfattning

På uppdrag av markägaren, som utarbetar en detaljplan för bebyggelse, genomförde C-J Natur en naturvärdesinventering 2024. Förstudie, fältinventering och rapport ingick. Projektet omfattade fastigheten Helmershus 5:9 i Värnamo kommun, på västra sidan av sjön Vidöstern. Området var ca 14 hektar stort.

Fem naturvärdesbiotoper, områden med särskilt betydelse för biologisk mångfald, klassades till påtagligt naturvärde. Dessa utgjordes av skyddsvärd ekskog och värdefulla träd. Flertalet särskilt skyddsvärda träd noterades, över 1 m i diameter. Naturvårdsarter som noterades fanns inom grupperna lavar (på ekarna), fågel (skog/buskmark), kärlväxter (gamla betesmarker) och groddjur (mindre våtmark).

Naturvärdena är tydligt kopplat till gamla träd och områdena skulle gynnas av kontinuerlig hävd, med betesdjur eller maskinellt. Det fanns få ekar av klenare dimensioner vilket kan göra att det kan bli generationsglapp i en framtid.

Det var relativt gott om värdeelement såsom döda träd, hålträd och andra strukturer. Biotopskyddade objekt fanns såsom stenrosen och småvatten. Dessa är viktiga för biologisk mångfald och bör planeras noggrant inom detaljplanen.

Det är viktigt att undanta samtliga områden med påtagligt naturvärde vid en kommande byggnation. De två mindre områden som ligger i den avverkade skogen är två träd som bör bevaras då de har skyddsvärda arter knutna till sig.

I ett landskapsperspektiv bör Helmershus ses som ett område med viktig lövskog med inslag av det äldre odlingslandskapet. Att bevara biotoper i ett framtida landskap är viktigt för att bevara biologisk mångfald liksom att upprätthålla ekosystemtjänster.

Bakgrund

I arbetet med en detaljplan önskade markägaren genomföra en NVI på fastigheten Helmershus 5:9.

”Jag jobbar med en detaljplan på min gård för att skapa ett bostadsområde och kommunen önskar att jag genomför ett antal utredningar bla NVI.”

Planområdet är ca 14 hektar stort och omfattas av skogsmark, gammal åker och betesmark. Området tillika inventeringsområdet visas på kartan nedan samt Helmershus läge söder om Värnamo (infälld karta).

Inventeringens syfte och metoder

NVI:n är inriktad på att ta fram underlag för vilka områden/ytor som är viktiga för biologisk mångfald och därmed skyddsvärda. Detta är kärnan i en NVI och det viktigaste resultatet till en detaljplan.

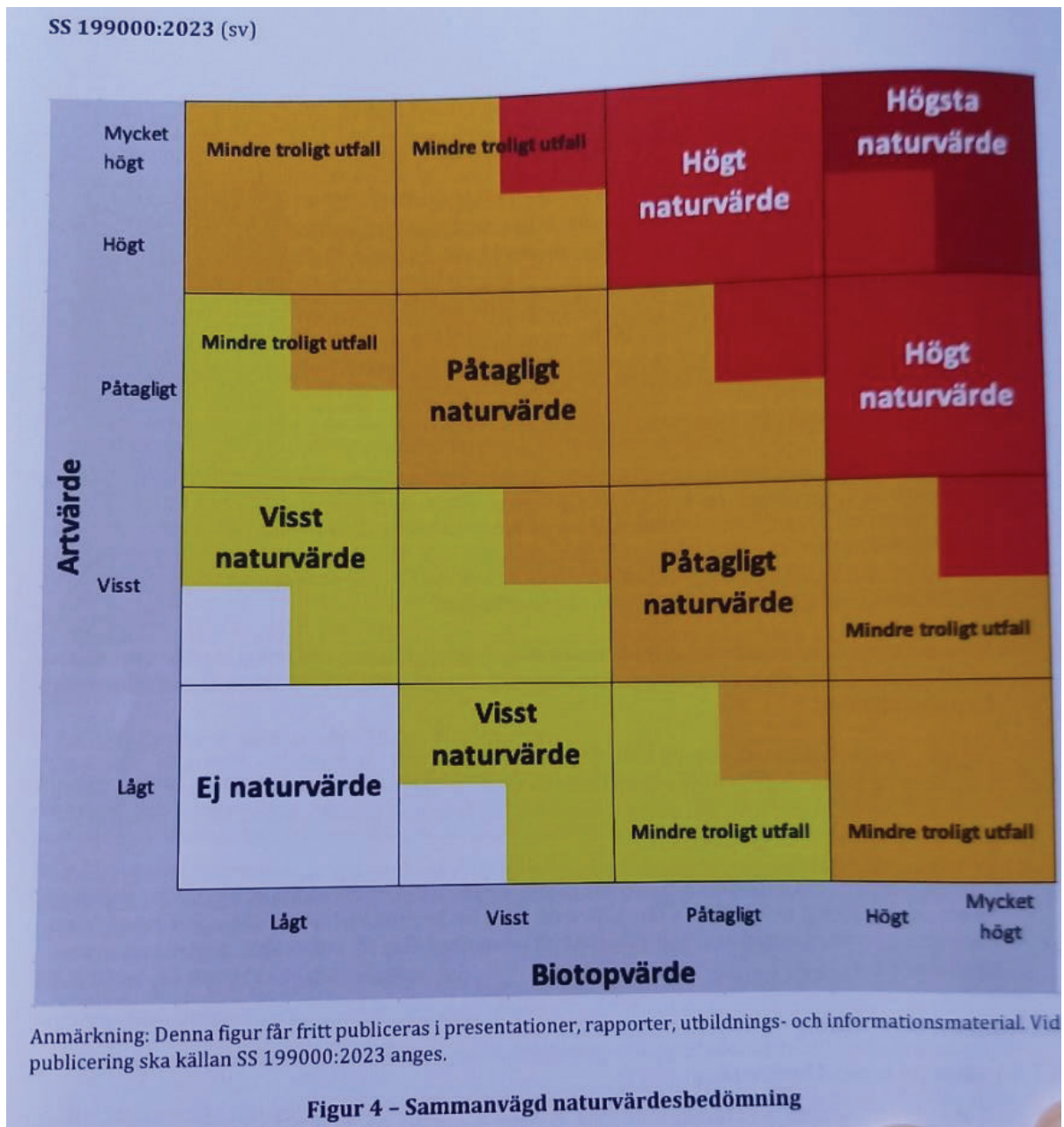
Fältinventeringen utfördes 2 maj 2024. Området söktes av gällande signalarter/naturvårdsarter och viktiga biotoper och strukturer noterades. Inventeringen var inriktad på:

- Artgrupper såsom kärlväxter, svampar, lavar och mossor.
- Observationer av fågel dokumenterades.
- Viktiga strukturer och biotoper.
- Naturvårdsbiotoper i fyra klasser – dessa ger resultat om vilka områden som är viktigast för biologisk mångfald.
- Dokumentation av värdeelement och biotopskyddade objekt.
- Skyddsvärda träd.
- Översiktlig inventering av groddjur och fågel.
- Ge råd gällande biologisk mångfald.

NVI:n genomfördes med de delar som bedömdes viktiga i detta projekt. Att ha en viss bredd där olika artgrupper ingick var betydelsefullt och element/skyddade objekt är viktiga i aspekten olika tillstånd som kan komma att behövas.

Artgruppen fladdermöss ingick inte då det krävs inventeringstid under sommaren och för att utreda i detalj krävs inspelningsboxar som sätts upp i ett antal dagar. C-J Natur kan göra en förstudie med inventering av om det förekommer fladdermöss, vilka arter, aktivitet och bedömning av miljöer.

Utifrån artvärde och biotopvärde har området klassats enligt nedanstående matris, standarden som kom våren 2023 (SS 199000:2023).

Ankom: 2024-06-18 Ärende: PLAN.2023.4340 Handling: 724335

Bedömningsgrunder enligt metoden NVI: biotopvärde bedöms enligt vågrät axel, artvärde enligt lodrät axel varpå sammanvägd klassning görs där båda dessa möter varandra.

NVI:n har utförts med detaljeringsnivå medel med fyra naturvärdesklasser, 1-4. Minsta karteringsenhet är 100 m². De fyra naturvärdesklasserna/biotoperna beskrivs nedan, från SS 199000:2023.

Tabell 4 – Naturvärdesklasser av naturvärdesbiotoper

Högre naturvärde	
Högsta naturvärde Naturvärdesklass 1	Mycket stor särskild betydelse för biologisk mångfald Omfattar biotoper som har god överensstämmelse med ett referenstillstånd för naturliga ekosystem. Innehåller mycket goda livsmiljöer för naturvårdsarter och nästan alltid med inslag av rödlistade och hotade arter. Områden med högsta naturvärde är särskilt viktiga värdekärnor för biologisk mångfald i en nationell och regional grön infrastruktur. Varje enskilt område med denna naturvärdesklass bedöms vara av särskild betydelse för att upprätthålla biologisk mångfald på nationell eller global nivå.
Högt naturvärde Naturvärdesklass 2	Stor särskild betydelse för biologisk mångfald Omfattar biotoper som har väsentliga kvaliteter, typiska för naturliga ekosystem. Innehåller goda livsmiljöer för naturvårdsarter, ofta med inslag av rödlistade och hotade arter. Områden med högt naturvärde är värdekärnor för biologisk mångfald i en nationell och regional grön infrastruktur. Varje enskilt område med denna naturvärdesklass bedöms vara av särskild betydelse för att upprätthålla biologisk mångfald på regional eller nationell nivå.
Påtagligt naturvärde Naturvärdesklass 3	Påtaglig särskild betydelse för biologisk mångfald Omfattar biotoper som har typiska kvaliteter för naturliga ekosystem men som kan vara delvis påverkade eller saknar längre kontinuitet och därför inte uppfyller kriterier för naturvärdesklass 1 eller 2. Innehåller oftast livsmiljöer för naturvårdsarter. Bidrar till en nationell och regional grön infrastruktur för biologisk mångfald. Den totala arealen av dessa områden har särskild betydelse för att bevara biologisk mångfald i Sverige. Enskilda områden kan lokalt ha stor särskild betydelse för biologisk mångfald där landskapet i övrigt är påverkat och har brist på biologisk mångfald.
Visst naturvärde	
Visst naturvärde Naturvärdesklass 4	Viss särskild betydelse för biologisk mångfald Omfattar biotoper med vissa kvaliteter av betydelse för biologisk mångfald. Kan innehålla livsmiljöer för naturvårdsarter. Bidrar till grön infrastruktur för biologisk mångfald åtminstone på lokal nivå. Den totala arealen av dessa områden har viss särskild betydelse för att bevara biologisk mångfald i Sverige. Enskilda områden kan lokalt ha särskild betydelse för biologisk mångfald där landskapet i övrigt är påverkat och har brist på biologisk mångfald.

Anmärkning: Denna tabell får fritt publiceras i presentationer, rapporter, utbildnings- och informationsmaterial. Vid publicering ska källan SS 199000:2023 anges.

Naturvärdesbiotoper

Resultat 5 st naturvärdesbiotoper Helmershus

←

Ankom: 2024-06-18 Årevider: PLAN_2023_4340 Handling: 724335

Syftet med en NVI är att identifiera och avgränsa områden som är av betydelse för biologisk mångfald och att dokumentera och klassa naturvärdet av dessa.

Artvärdet utgörs av en sammanvägd bedömning av förekommande arter; typiska arter, signalarter, rödlistade arter, nyckelarter och artrikedom. Biotopvärdet är en bedömning kring vilken kvalitet biotopen har, såsom hur sällsynt/vanlig den är, störningar/naturlighet och ekologisk funktion.

Artfynd och viktiga strukturer har positionerats med en Garmin GPS i fält. Koordinatsystem Sweref 99 har använts. Artfynd har lagts in i Artportalen.

Uppdraget har innefattat delarna förstudie, fältinventering, dokumentation/utvärdering samt rapport. Förslag till hänsyn och åtgärder har lämnats.

Uppdraget har i sin helhet utförts av C-J Natur, Carl-Johan Månsson, Fil. Mag. i biologi.

Områdesbeskrivning och naturförutsättningar

Området ligger beläget söder om Värnamo stad med närhet till sjön Vidöstern strax österut. Tvärs igenom området går en gammal järnväg, som enligt markägaren ska tas bort. I söder växer lövskog som är gallrad, ålder runt 50 år. I norr finns ekdungar av högre ålder. Flera byggnader finns på markerna, ett par är tänkt att rivas. Tomter med hus finns runt områdets södra delar.

Diken finns längs den gamla järnvägen och i den brukade skogen. Markerna är relativt torra och marken lutar mot öster, ca 10 meter i höjd. Jordarter i området är morän.

Det finns ett flertal skyddsvärda träd i området, dessa redovisas dels i förstudien, för de som inventerats tidigare samt i inventeringsresultatet 2024. Dessa träd skapar goda förutsättningar för en mängd arter.

Resultat

Förstudie

Sammanställda data

Förstudien är en viktig del i en NVI och ska ge förutsättningarna i området och ge underlag inför fältinventeringen. En stor mängd databaser genomsköptes och uppgifter sammanställs.

Följande delar har undersökts inom förstudiearbetet (utdragen gjordes i april 2024).

Data-Källa	Finns (Ja eller Nej)	Kommentar
Ängs- och betesmarkinventeringen Jordbruksverkets-TUVA	Nej	
Naturminnen-Naturvårdsverket Skyddad natur	Nej	
Forn-/kulturlämningar-Skogsstyrelsens Skogens pärlor	Ja	Hällristning i nordöstra träddungen.
Nyckelbiotop-Skogsstyrelsens Skogens pärlor	Nej	
Biotopskydd-Skogsstyrelsens Skogens pärlor	Nej	
Naturvårdsavtal-Skogsstyrelsens Skogens pärlor	Nej	
Naturvärde-Skogsstyrelsens Skogens pärlor	Nej	
Sumpskog-Skogsstyrelsens Skogens pärlor	Nej	
Natura 2000-Skogsstyrelsens Skogens pärlor	Nej	
Naturresevat-Skogsstyrelsens Skogens pärlor	Nej	

Nationalpark-Skogsstyrelsens Skogens pärlor	Nej	
Riksintressen-Naturvårdsverket Skyddad natur	Nej	Gränisar mot riksintresse friluftsliv mot öster.
Värdefulla vatten-Naturvårdsverket Skyddad natur	Nej	Vidöstern är ett särskilt värdefullt vatten.
Våtmarksinventeringen-VMI Naturvårdsverket Skyddad natur	Nej	
Värdefulla träd-Trädportalen och skyddsvärda träd	Ja	Finns flertalet träd, främst ekar.
Myrskyddsplan-Naturvårdsverket Skyddad natur	Nej	
Registrerade arter-Artdatabanken/Naturvårdsverkets Artportalen	Ja	Få arter, gamla noteringar. Inga rödlistade arter.
Strandskydd	Nej	
Fågelskyddsområde-Länsstyrelsen GIS-kartor	Nej	
Naturvårdsplan/grönstrukturplan	Nej	Grönstråk finns med som en tänkt målbild och avser stråk runt Vidöstern.
Inventeringar-Länsstyrelsen GIS-kartor	Nej	
Markavvattning-rensningsföretag	Nej	
Naturtyper som ligger under Natura 2000 habitatdirektiv	Nej	
Värdetrakter	Ja	Värdetrakter ädellövskog, gräsmarker.
Tidigare utförda NVI:er i området	Nej	
Vattenskydd och Vattendirektivet	Nej	Inget vattenskyddsområde.
Diken och våtmarker	Ja	Finns ett flertal diken i området.
Landskapsbildskyddsområde	Nej	
Vattenförekomster	Nej	Grundvattenförekomst finns strax öster om med god status kemiskt och kvantitativt.

Vattnet i området rinner till Vidöstern och ingår i Lagans vattensystem. De flesta förekomster har måttlig status enligt EU:s vattendirektivs bedömningsmetoder.

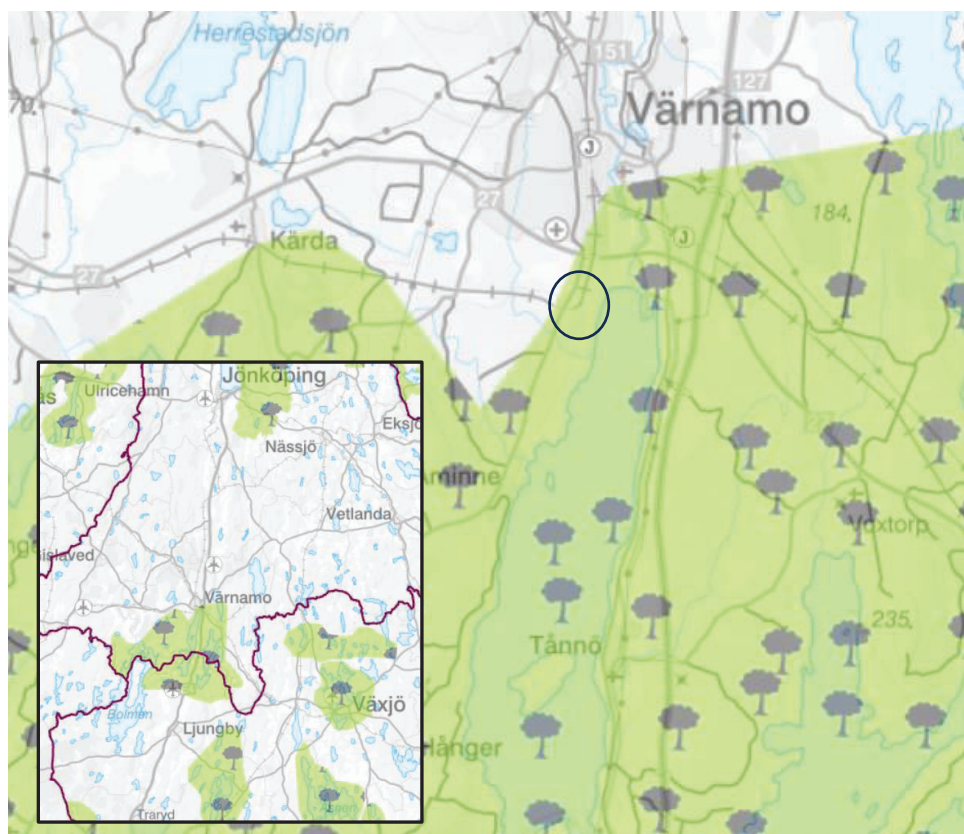
Objekt	Artnamn	Vetenskapligt namn	Datum	Skyddsvärde	Stamomkrets	Trädstatus
A	Asp	Populus tremula	2008-08-08	Hålträd	164.0	Friskt
B	Ekar	Quercus	2008-08-11	Övrigt	220.0	Dött, stående träd
C	Ekar	Quercus	2008-08-11	Grovt träd	324.0	Klart försämrad
D	Björkar	Betula	2008-08-11	Övrigt	255.0	Friskt
E	Ekar	Quercus	2008-08-11	Övrigt	218.0	Dött, stående träd
F	Skogslönn	Acer platanoides	2013-06-17	Grovt träd	320	Friskt
G	Ekar	Quercus	2013-06-17	Grovt träd	370	Friskt
H	Ekar	Quercus	2013-06-18	Grovt träd	345	Friskt
I	Ekar	Quercus	2013-06-18	Grovt träd	360	Friskt
J	Bok	Fagus sylvatica	2013-06-18	Övrigt	285	Friskt
K	Bok	Fagus sylvatica	2013-06-18	Övrigt	240	Friskt
L	Ekar	Quercus	2013-06-18	Grovt träd	370	Friskt
M	Ekar	Quercus	2013-06-18	Grovt träd	380	Friskt
N	Ekar	Quercus	2013-06-18	Grovt träd	360	Friskt
O	Ekar	Quercus	2013-06-18	Grovt träd	355	Friskt

Särskilt skyddsvärda träd är:

- Jätteträd; träd grövre än 1 meter i diameter på det smalaste stället under brösthöjd.
- Mycket gamla träd; Gran, tall, ek och bok äldre än 200 år. Övriga trädslag äldre än 140 år.
- Grova hålträd; träd grövre än 40 cm i diameter i brösthöjd med utvecklad hålighet i huvudstam.

Landskapsområden och värdelandskap

Inga landskapsområden och värdelandskap pekades ut. Värdeetrakt finns för ädellövskog söderut, Helmershus ligger i kanten av detta. Viktiga stråk med lövskogar och ek finns söderut och detta är troligen viktiga spridningsvägar för en mängd arter. Norrut stänger Värnamo stad och vägnätet i hög grad spridningen av arter och här är andelen ek mindre än söderut. Hur områdena sträcker sig i regionen ses i den infällda kartan.

Värdeetrakter för ädellövskog, från Länsstyrelserna.

Inventeringsresultat

Inventeringen visade sammantaget ett äldre småbrukarlandskap, en del områden i bättre hävd, andra i viss igenväxningsfas. Stare, rödlistad enligt VU-sårbar, observerades i ett träd i den gamla hagen som troligen hade ungar. Mycket av värdena är knutna till de grova ekarna. Tre huvudområden med grova träd kunde noteras, ett närmast husen, ett väster om den gamla

banvallen och ett i nordost. Träden är intressant för fågel och flera bon noterades. På marken växte vitsippa, smultron, ängssyra, skogsviol i de öppna delarna runt träden. Områden har troligen betats under lång tid historiskt, djur fanns troligen på gården fram till runt 1990-tal, enligt djurjournaler uppsatta i djurstallet. Groddjur i form av en utkläckt romklump noterades i våtmarken. Området håller en varierad fuktighet, många områden är torra. Ett par områden bedömdes som lämpliga för hasselmus men inga bon hittades. Fågelarter som observerades var, förutom stare, lövsångare, gransångare, gärdsmyg, ringduva, rödhake, svarthätta, fiskmå, skrattmå, nötväcka, gråkråka, björktrast, sparvhök och stjärtmes. Björktrast är rödlistad enligt NT-nära hotad och har lämpliga häckningsmiljöer i området. De gamla ekarna har skyddsvärda lavar knutna till sig. Här kan nämnas grå skärelav och sotlav som båda är goda signalarter. I och med gamla byggnader, öppna delar med insekter och gamla träd bedömdes området som intressant för fladdermöss.

Artvariation

Artmängden var inte på något sätt ovanligt stor utan ganska förväntad. I och med flera grova träd så skulle vedtickor kunna finnas men detta saknades nästan helt. En art som eftersöktes på ekarna var ekticka men ingen hittades. Floran var ganska mager men blomningssäsongen hade precis startat och viss igenväxning råder. Under ekarna blir det ofta en ganska mager flora då dess löv är sura.

Naturvårdsarter och typiska arter

Naturvårdsarter är arter med speciella krav och är rödlistade (nära hotad-starkt hotad), signalarter, fridlysta eller på annat sätt skyddsvärda. Typiska arter är arter som är typiska för en viss naturtyp och ingår i begreppet naturvårdsart. Man kan förenklat säga att en stor mängd förekomst av typiska arter signalerar ett högre naturvärde. För de typiska arterna är det viktigt att det finns rätt substrat och många arter kräver kontinuitet. Det är viktigt att bedöma om arten är typisk för det specifika området och naturtypen man befinner sig i. Området hade ett 10-tal naturvårdsarter.

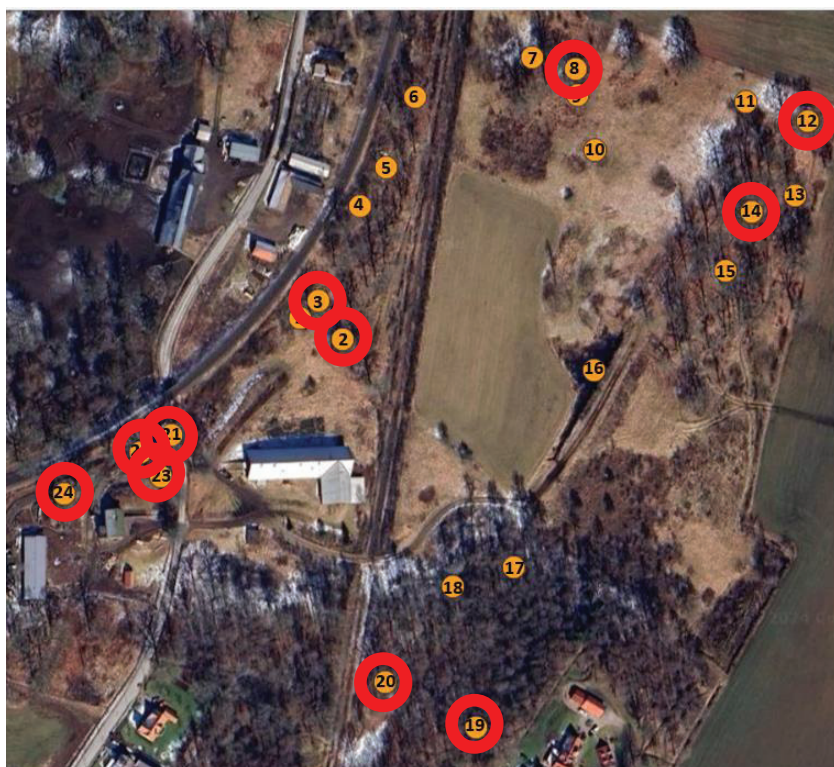
Skyddsvärda träd

11 st särskilt skyddsvärda träd noterades. De flesta var ekar, en björk och en al. Dessa redovisas nedan. De mest skyddsvärda ekarna hade en dimension över 1 m. Flera ekar var runt 250-280 cm i omkrets i de norra delarna. Det var ont om yngre ekar som kan ta över. Flertalet träd hade håligheter, överlag var träden vitala och under pågående tillväxt.

På de grövsta ekarna noterades sotlav (typisk art), grå skärelav (typisk art), grön spiklav, bitterlav, guldprad spiklav (typisk art), gulmjöl och ekorrsvansmossa.

Sotlav är en bra indikator för skyddsvärda ekar. Denna noterades på den grova eken i det avverkade området (20 i kartan).

Särskilt skyddsvärda träd vid inventeringen 2024.

Trädens tillväxt och ålder är ett intressant ämne. Genom den tidigare inventering som utfördes för 10-15 år sedan så kan jämförelser göras. Ekarna med nr 3, 23, 24 hade följande omkrets 2008/2013 och 2024:

Ek 3: 2008: 324 cm	2024: 350 cm	Tillväxt: 26 cm	Tillväxt per år: 1,6 cm
Ek 23: 2013: 360 cm	2024: 390 cm	Tillväxt: 30 cm	Tillväxt per år: 2,7 cm
Ek 24: 2013: 380 cm	2024: 390 cm	Tillväxt: 10 cm	Tillväxt per år: 0,9 cm

Om vi tar ett medelvärde av detta så visar det en årlig omkretsökning av 1,7 cm per år. Om vi har en ek som är 350 cm så innebär detta 205 år. De grövsta ekarna på Helmershus är således 390 cm/1,7 cm = 229 år gamla! Plantorna härstammar således från runt år 1800! Tillväxten och ålder följer på ett bra sätt andra trädinventeringsresultat som C-J Natur utfört.

Ett av de särskilt skyddsvärda träden vid Helmershus, en ek som mättes in till 360 cm i omkrets. Detta träd är ca 200 år!

Redovisning av naturvårdsarter, träd, värdeelement och biotopskyddade objekt

Följande naturvårdsarter, biotopskyddade objekt och värdeelement noterades vid Helmershus:

Stenröse (1) (biotopskyddat objekt)

Stenmur/stenröse ca 10 m lång (biotopskyddat objekt) och grov björk 250 cm i omkrets (2)

Ek 350 cm i omkrets (3)

Grov ek med flera arter (ekorrsvansmossa/allémossa och blanksvart trämyra) knuten till sig (4)

Låga och döende ek (5)

Döende träd och hålträd (6)

Död ek (7)

Ek 320 cm i omkrets (8)

Liljekonvalj (typisk art) (9)

Stenröse (10) (biotopskyddat objekt)

Stenröse och en grov björk intill som gått av (11) (biotopskyddat objekt)

Ek 330 cm i omkrets (12)

Skogsödla (fridlyst) (13)

Ek 330 cm i omkrets (14)

Död stående ek (15)

Våtmark med groddjur (16) (biotopskyddat objekt)

Liljekonvalj (typisk art) (17)

Låga med platticka (18)

Al med fågelbo och stare (rödlistad) (19)

Ek 340 cm i omkrets (20)

Ek 360 cm i omkrets (21)

Ek 320 cm i omkrets (22)

Ek 390 cm i omkrets (23)

Ek 390 cm i omkrets (24)

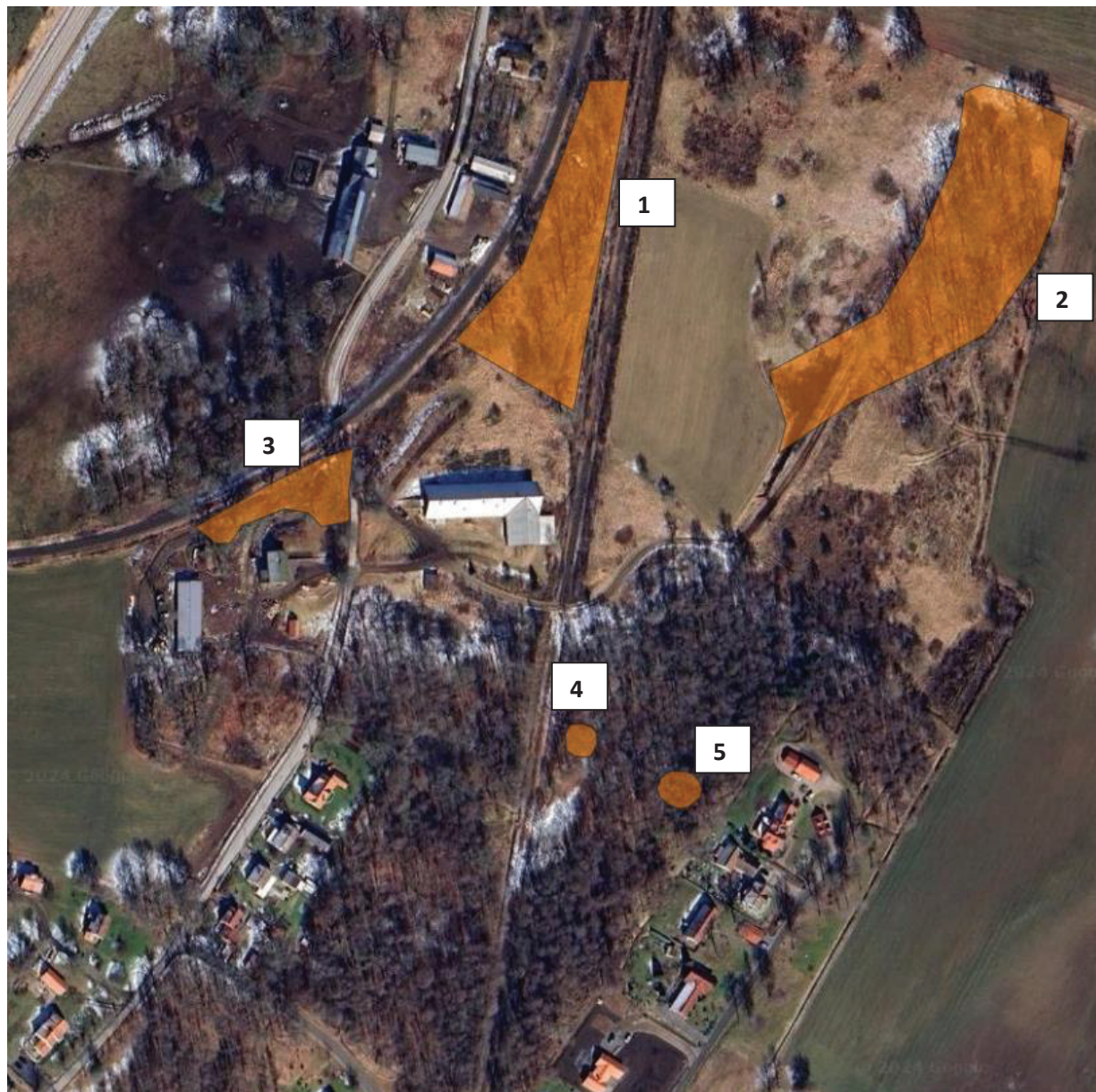

Naturvårdsarter, biotopskyddade objekt, särskilt skyddsvärda träd samt värdeelement vid Helmershus 2024.

Naturvärdesbiotoper

Inom området identifierades fem naturvärdesbiotoper (se nedan), områden med särskilt betydelse för biologisk mångfald. Samtliga fem fick påtagligt naturvärde. Naturvärdena är kopplade till ekskogen och de skyddsvärda träd som finns i samtliga fall. Påtagligt naturvärde utgjorde 13 % av hela inventeringsytan. Ekskogen med naturvärdesbiotoperna 1 och 2 låg ganska nära klassen högt naturvärde men saknade ett antal naturvårdsarter, främst inom kärlväxter, som kan hänga ihop med att områdena till viss del är påverkade av igenväxning och avsaknad av bete. Det är viktigt att betona att träden är mycket skyddsvärda och bör sparas. Naturvärdesbiotoperna 4 och 5 utgjordes av en grov ek med signalart och en gammal al med kraftig sockel där den rödlistade arten stare hade bo. Naturvärdesbiotop 2 inkluderar våtmarken, också det en skyddsvärd biotop.

Klass (1-4)	Antal naturvärdesbiotoper	Yta hektar	Procent av inventeringsområdet
3-Påtagligt	5 st	1,8	13

Områden med särskild betydelse för biologisk mångfald (naturvärdesbiotoper) vid Helmershus 2024.

De fem naturvärdsbiotoperna redovisas nedan.

Naturvärdesbiotop/Område 1

Naturtyp: Skogsmark

Biotop: Ekskog

Natura-2000 typ: Näringsfattig ekskog

Historisk markanvändning: Betesmark

Beskrivning: Ett skyddsvärt parti med lutning mot öster. Här finns ett 30 tal ekar, en särskilt skyddsvärd ek står i södra delen. Flera träd är i olika nedbrytningsstadier, som stående och som lågor. På marken växte vitsippa.

Areal: 5700 m²

Naturvårdsarter: Sotlav (typisk art), vitsippa (typisk art), grå skärelav (typisk art)

Övriga arter: Smultron, björk, hassel, lövsångare, bitterlav, ekorrsvansmossa, blanksvart trämyra, gärdsmyg, sandtrav

BILDER: Foto söderut mot ladugården

Naturvärdesklass: **Påtagligt naturvärde**

Biotopvärde: Påtagligt

Motivering biotopvärde: Värdefull ekskog som historiskt har betats. Viss igenväxning råder. Mellanklass för biotopens tillstånd och en biotop som är ganska ovanlig. Påtaglig ekologisk funktion.

Artvärde: Påtagligt

Motivering artvärde: Flertalet typiska arter men sammanlagt är artantalet inte så högt som det skulle kunna vara. Detta kan hänga ihop med att det pågår viss igenväxning idag.

Naturvärdesbiotop/Område 2

Naturtyp: Skogsmark

Biotop: Ekskog

Natura-2000 typ: Näringsfattig ekskog

Historisk markanvändning: Betesmark

Beskrivning: En höjd med ekskog. I söder finns ett småvatten. Ett 50-tal ekar i olika dimensioner finns här, dock få träd med yngre generationer. Två särskilt skyddsvärda ekar noterades. Magert fältskikt, bland annat vitsippa.

Areal: 9600 m²

Naturvårdsarter: Skogsödla (fridlyst), ekorrbär (typisk art), rostfläck (typisk art), guldpuddrad spiklav (typisk art), ägg från brungroda (åkergroda/vanlig groda) (fridlyst). Stjärtmes födosökte i ekskogen.

Övriga arter: Rönn, skogsviol, fläder, gulmjöl, krusskräppa, smultron, svarthätta, hundstarr, björk, älggräs, säl, brännässla

BILDER: Ekskogen från åkern sett, småvattnet med en stor täckning av starrar

Naturvärdesklass: **Påtagligt naturvärde**

Biotopvärde: Påtagligt

Motivering biotopvärde: Värdefull ekskog med kuperad mark och en del berg i dagen. Mellanbra tillstånd och påtaglig funktion.

Artvärde: Påtagligt

Motivering artvärde: Flertalet typiska arter men sammanlagt är artantalet inte så högt. Inga rödlistade arter eller ovanliga som gör att det är svårt att sätta en högre klass.

Naturvärdesbiotop/Område 3-5

Naturtyp: Skogsmark

Biotop: Lövskog

Natura-2000 typ: Näringsfattig ekskog

Historisk markanvändning: Betade marker och på annat sätt hävdade intill husen.

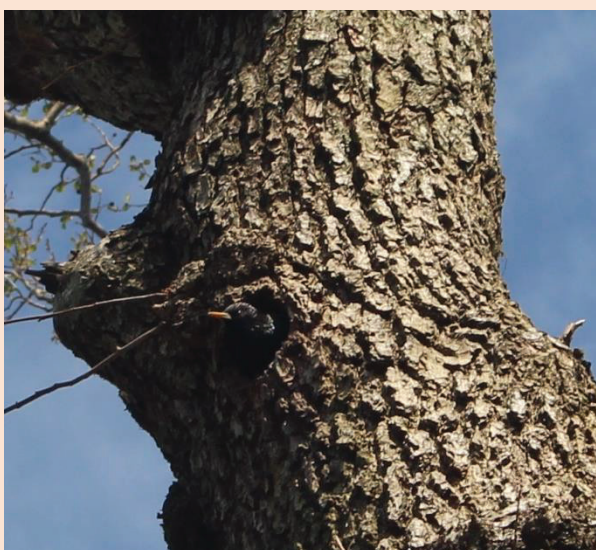
Beskrivning: Dessa tre områden utgörs av särskilt skyddsvärda träd, ekar och en al. Det är klippt runt dessa som skapat bra med ljus.

Areal: 1500+200+300 m²

Naturvårdsarter: Sotlav (typisk art), björkrast (rödlistad enligt NT-nära hotad), grå skärelav (typisk art), stare (rödlistad enligt VU-sårbar)

Övriga arter: Platticka, nötväcka, gråkråka, svarhätta, fnöskticka

BILDER: En av de särskilt skyddsvärda ekarna, bohål hos stare samt basen av det säregna alträdet.

Naturvärdesklass: **Påtagligt naturvärde**

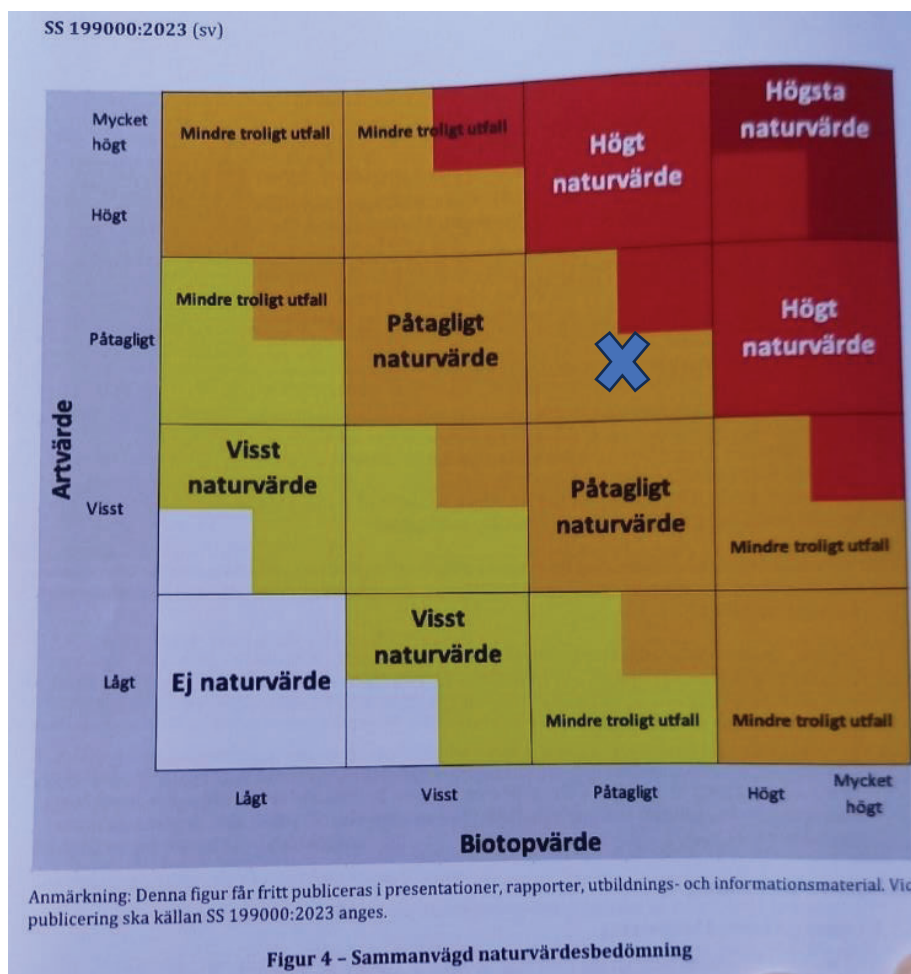
Biotopvärde: Påtagligt

Motivering biotopvärde: Särskilt skyddsvärda träd och något mer ovanlig biotop.

Artvärde: Påtagligt

Motivering artvärde: Träd med flertalet naturvårdsarter knutna till sig.

I nedanstående bild ses var de fem områdena (naturvärdesbiotoperna) hamnar i matrisen.

Låga naturvärden

Lågt naturvärde var det i södra delarna. Här har påverkan varit stor genom avverkning av träd. Området ses nedan på fotot, taget söderut. Ställvis står en del träd kvar men det är ganska låg ålder på dessa. Ett par grövre ekar ses på fotots högra sida, i bakgrunden.

Område med sammantaget lågt naturvärde.

Redovisning arter

Skogsek (viktiga i landskapet, som substrat och som boplatser)

Sotlav (typisk art)

Grå skärelav (typisk art)

Bitterlav

Vitsippa (typisk art)

Grön spiklav

Lövsångare

Ekorrvansmossa/allémossa (visst signalvärde, C-J Natur)

Blanksvart trämyra (visst signalvärde, C-J Natur)

Gransångare

Smultron (typisk art)

Gärdsmyg

Ängssyra

Ekorrbär (typisk art)

Svalört
Fläder
Vårfryle
Hassel
Slånlav
Ringduva
Gulpudrad spiklav (typisk art)
Fiskmåås (NT, nära hotad)
Skrattmåås (NT, nära hotad)
Röd glada (fågeldirektivet)
Lönn
Rönn
Skogsviol
Svarthätta
Kruskräppa
Gulmjöl
Hundstarr
Åkergroda/vanlig groda (ägg) (fridlyst)
Björk
Brännässla
Älggräs
Sälg
Fnöskticka
Klibbticka
Platticka
Nötväcka
Gråkråka
Björktrast (NT, nära hotad)
Skata
Gråhäger
Sparvhök

Stjærtmes (typisk art, signalart C-J Natur)

Blåmes

Talgoxe

Cypressfläta

Hasseldyna

Sandtrav

Rostfläck (typisk art)

Diskussion och förslag

Inventeringen vid Helmershus höll flera områden som var betydande för biologisk mångfald, fem områden bedömdes ha påtagligt naturvärde. Mycket av värdena är knutet till de gamla ekarna och gamla hagmarker. Hagmarkerna är intressanta biotoper och det finns behov av restaurering i några delar där igenväxningen är tydlig. Detta skulle kunna ingå som en del i att arbeta fram detaljplan. Floran skulle gynnas starkt av detta.

Det är viktigt att behålla de gamla träden och den döda veden vore bra att låta ligga kvar på marken. Ekarna är av betydande ålder och det är få yngre ekar. Det vore bra att få till yngre träd som kan ta vid och detta kan vara en del i skötseln. Uppväxande granar bör tas bort.

Kompensationsåtgärder i form av uppsättning av fågelholkar skulle gynna fåglarna och på någon yta vore det värdefullt att så in ängsblommor. Att helt få tillbaks det ålderdomliga odlingslandskapet är svårt men på vissa mindre ytor vore det bra att få in betande djur. Kanske skulle det gå att ha betande djur i de två mest värdefulla ekbackarna beroende på hur högt fodervärde som finns. Det kanske skulle gå att låta djuren beta några veckor i varje hage. Att skrapa av grässvålen på någon yta och få fram blottad sand i någon del som är solbelyst och varm vore positivt för insekterna. Bra ytor för detta finns där marken lutar i de norra delarna.

I områdets södra delar (från södra gränsen och till höjd med ladugården) skulle bebyggelse kunna uppföras om hänsyn tas till naturvärden. Om de grova träden bevaras och miljöer bibehålls i de utpekade områdena (naturvärdesbiotoperna) bedöms inte en exploatering försämra arternas fortlevnad.

Det är mycket viktigt om byggnationer genomförs att de skyddsvärda träden inte skadas. Detta gäller stammar och rotsystem och det är viktigt att informera maskinförare och planera körvägar noggrant.

Området vid Helmershus bedömdes vara värdefullt och det har stor potential att ytterligare förbättras med små-måttligt stora åtgärder. Flera förslag har tagits upp i rapporten. Det kan finnas bidrag att söka till olika åtgärder via Jordbruksverket och Skogsstyrelsen, exempelvis restaureringsstöd.

Då Helmershus fortfarande har kvar en del värden från det ålderdomliga odlingslandskapet så bör insatser ske för att även på sikt bevara dessa. I det fortsatta planarbetet är det av stor vikt att få in områdets värden inom kulturlandskap, ekosystemtjänster och rekreation. Detta gynnar både de som bor och verkar i området och biologin.

Ekosystemtjänster i odlingslandskapet

Odlingslandskapets ekosystemtjänster är en grund för vår matproduktion och livsmiljö. Aktiva lantbrukare är en förutsättning för att odlingslandskapet ska kunna leverera ekosystemtjänster till oss människor.

Rekreation och turism

Odlingslandskapets variation uppskattas av många människor, vilket ger god livskvalitet och skapar förutsättningar för turism och annat företagande på landsbygden.

Vattenrening och naturlig vattenreglering

När vattent rinner genom mark eller växtlighet fångas och bryts oönskade ämnen ner. God markstruktur bidrar till att jorden tillfälligt kan magasinera mer vatten till nytta för både växande grödor och omgivningen. Vårmarker hjälper till att fördröja varmens flöde i landskapet och dämpar höga flöden.

Skadedjursbekämpning

Gjennom att gynna nyckelpigor, jordlöpare och spindlar, som är naturliga fiender till skadedjur, kan angrepp på grödor förbyggas. På så sätt kan också användning av växtskyddsmedel minska.

Kulturarv

Lämnningar och spår berättar om hur olika landskap har brukats, ger förklaring och koppling bakåt i tiden. Det kan vara odlingsrösen, diken, fågator, terrasser, stennuror, ängslador eller husgrunder. Hamlade träd, alléer, slätter- och betesrymmande växter och djur är vårt biologiska kulturarv.

Bördig jordbruksmark

Jordbruksmark har formats under århundraden genom påverkan från betande djur och människans bearbetning av marken. Daggmaskar, mikroorganismer, svampar och andra nedbrytare i jorden hjälper till att bygga upp markens bördighet. Klöver och andra kvävefixerande grödor gräddlar jorden och bördiga jordar med hög multhalt binder koldioxid från luften.

Livsmiljöer

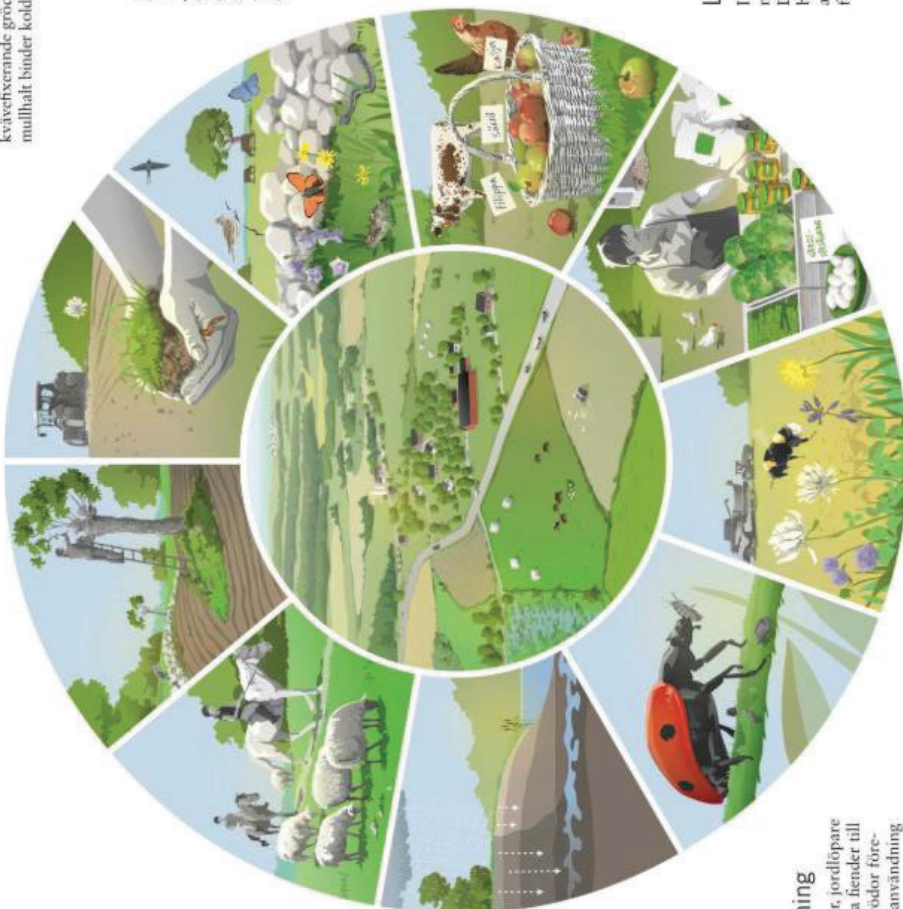
Jordbruksmarken med omgivande landskap erbjuder en mångfald av miljöer där många arter trivs. Bryn, diken, stennuror, odlingsrösen, väggkanter, trädor och åkerkanter är livsmiljöer för insekter, fjärilar, fåglar, växter och vilt. Naturbetesmarker och ängar är bland den mest attraktiva naturen vi har i Sverige.

Genetiska resurser

I odlingslandskapet finns husdjur, odlade växter och vilda arter med egenskaper som har anpassats för att klara sig i sin miljö. Deras gener kan ha betydelse för vår framtida livsmedelsförsörjning, för att utveckla nya friska och produktiva grödor eller få fram odlingsmetoder som fungerar i ett förändrat klimat.

Livsmedel och energi

I odlingslandskapet produceras i stort sett alla livsmedel och fodler som djur och människor äter. Dessutom kan jordbrukets produkter användas till bioenergi, som material att bygga med och nyckelannat. För leverans av livsmedel och energi krävs, förutom friska ekosystem, aktiva lantbrukare.

Pollinering

Vilda pollinatörer som humlor och solitärbin har en nyckelroll för att ge större, jämnare skördar med bättre kvalitet för grödor som klöverfrö, äpplen och oljväxter. En rik och varierad växtlighet i åkerkanter, bryn och på betesmarker är viktig för att pollinatorerna ska ha en jämn tillgång på pollen och nektar under året.

Ekosystemtjänster i odlingsbygd. Flera av delarna är aktuella i området runt Helmershus. Från JB/NV.

Referenser och underlag

- Artdatabanken. 2020. Rödlistade arter i Sverige 2020. Artdatabanken SLU, Uppsala.
- Hallingbäck, T. (red.) 2013. Naturvårdsarter. ArtDatabanken SLU, Uppsala.
- Lantmäteriet. 2024. Kartmaterial.
- Nitare, J. 2019. Skyddsvärd skog. Naturvårdsarter och andra kriterier för naturvärdesbedömning. Skogsstyrelsens förlag.
- Naturvårdsverket. 2024. Kartverktyg skyddad natur.
- SLU och Artdatabanken. 2024. Dyntaxa. Svensk taxonomisk databas. www.dyntaxa.se
- SLU och Artdatabanken. 2024. Artportalen. Registrerade artfynd.
- SLU och Artdatabanken. 2024. Artfakta.
- Skogsstyrelsen. 2013. Handbok för inventering av nyckelbiotoper. Skogsstyrelsen, Jönköping.
- Swedish Standards Institute, SIS. 2023. Svensk standard SS 199000:2023. Naturvärdesinventering (NVI) – Kartläggning och värdering av biologisk mångfald – Krav och vägledning. SIS Förlag AB, Stockholm.
- Swedish Standards Institute, SIS. 2023. Svensk standard SS 199002:2023. Naturvärdesinventering (NVI) - Kartläggning och värdering av biologisk mångfald - Dataproduktspecifikation och listor med biotopbeteckningar. SIS Förlag AB, Stockholm.
- Sveriges Riksdag. Artskyddsförordningen. Utfärdad: 2007-11-08. Ändrad: t.o.m. SFS 2022:928.
- Vattenmyndigheten och länsstyrelserna. VISS.
- Värnamo kommun. Översiktsplaner och andra styrande dokument.
- Om ekosystemtjänster och biologisk mångfald:
- <https://www.naturvardsverket.se/amnesomraden/mark-och-vattenanvandning/ekosystemtjanster/>
- <https://www.naturvardsverket.se/amnesomraden/mark-och-vattenanvandning/odlingslandskapet/>